

TANULMÁNYOK

TÓTH BALÁZS ISTVÁN

A hazai kistérségek vonzerejének és területi tőkájének néhány összefüggése

A helyi vonzerők, illetve a belföldi migráció kutatásával kapcsolatos hazai publikációk áttekintése

A helyi tényezők, erőforrások és funkciók megléte, valamint színvonala szoros összefüggésben áll a térségek megítélésével, vonzerejével, illetőleg a helyekről kialakított képpel (Földi 2000). Minden hely egyedi (Hamvas 1988), amihez szakrális tartalom (Nemes Nagy 2009), illetve szellemiség (*genius loci*) köthető (Jankó 2002). Az egyén szimbólumokkal, jelentésekkel „ruház fel” helyeket, vagyis „képet alkot” arról a közegről, amelyben él (Benedek 2010), de értéket tulajdonít más, közeli és távolabbi helyeknek is. A szimbólumok befolyásolják a térségek ismertségét, hozzájárulnak a térségek vonzerejének növekedéséhez, valamint erősítik annak multikulturális jellegét (Keresztély 2005). A helyről kialakított kép számos tényezőn múlik; szerepet játszik például a helyi gazdaság működése, az elérhető jövedelem, a társadalom szerkezete és attribútumai, a humán erőforrások színvonala, a fizikai (épített) és természeti környezet, a helyi attitűdök vagy a „történelemben gyökerező” hagyományok. Úgy is fogalmazhatunk, hogy a helyi vonzerők szubjektív észrevételek és benyomások összessége, gazdasági értelemben pedig a telepítési döntések lényeges szempontjai (Lengyel–Rechnitzer 2004). Lengyel (2010) kiemelte, hogy egy-egy „figyelemfelkeltő” helyi tényező vagy esemény iránt verseny tapasztalható.

A helyi vonzerők jelentőségére hazánkban több empirikus kutatás világított rá az elmúlt években. Koltai (2006) a hazai városok példáján a vállalkozások és a lakosság számára vonzó (telepítési) tényezőket vette sorra. Borsos (2007) a kulturális vonzerőknek tulajdonított nagy jelentőséget a megyei jogú városok esetében. A turisztikai vonzerők fontosságával, továbbá a turizmus és a migráció kapcsolatával Michalkó et al. (2003), illetve Illés et al. (2011) foglalkoztak mélyrehatóbban. Megállapítható továbbá, hogy a vándorlás (migráció) és a helyi tényezők együttes elemzése intenzív volt a hazai területi kutatásokban; egyrésztől több átfogó (országos) elemzés született (Beluszky–Győri 1999, L. Rédei 2001, Cseres-Gergely 2002, 2005, Németh 2008, Dövényi 2009), másrésztől egy-egy régióra vagy megyére, illetve agglomerációk vagy kistelepülések egyes csoportjaira készült tényképek és vizsgálatok is szép számmal láttak napvilágot (Szörényiné Kukorelli 1997, Csapó 1998, Daróczy 1998, Baráth et al. 2001, Horváthné Takács 2008, Molnár 2008, illetve Bajmócy 2000, Csanádi–Csizmady 2002, Hardi 2002, Ekéné Zamárdi 2005, Kovács–Szirmai 2006, Horváth 2007, Ignits–Kapitány 2007, Bálint 2012).¹

¹ E munkákkal kapcsolatosan megjegyzendő, hogy különböző időszakok, eltérő területi skálán és különböző adatforrásokból származó kutatások eredményei, amelyek megállapításai nem feltétlenül koherensek.

A hazai szakirodalomban számos tapasztalat halmozódott fel az állandó jellegű belföldi migráció elemzésével kapcsolatban. A költözések egyik fő iránya (továbbra is) Pest megye; ezt egészíti ki a keleti országrészből a Dunántúl iparosodott megyéibe irányuló migráció (Németh 2008), de pozitív vándorlási egyenleggel rendelkeznek a Balatontól északra található területek is (Beluszky–Győri 1999, Illés et al. 2011). Amíg Beluszky és Győri (1999) az egykori „energetikai–ipari” tengelyt, annak közvetlen környezetét és Észak-Alföldet jellemezték nagyarányú elvándorlással, addig Dövényi (2007) szerint a vándorlások egyenlege alapján – kistérségi szinten – egy, az Ózd–Mezőkövesd–Szolnok–Dunaújváros–Nagykanizsa–Lenti településeken végigfutó vonal választja el a túlnyomóan nyereséget élvező északi területeket az elvándorlással jellemezhető déli területektől. Németh (2008) és Dövényi (2009) rávilágítottak továbbá arra, hogy az állandó vándorlás leginkább szűk határok között változik, tehát az ún. kistávú migráció jellemző.

Cseres-Gergely (2002, 2005) közgazdasági szempontú elemzései bemutatták, hogy a lakosság térbeli mozgása gazdasági racionalitást követ; a belföldi migráció a bérben és a munkanélküliségben megfigyelhető változásokra reagál, illetőleg a városba költözés oka a gazdasági előny szerzése.² Ennek egyik következménye, hogy a tartós vándorlások nem a területi kiegyenlítődés irányába hatnak, hanem éppen ellenkezőleg; amíg az elvándorlással jellemezhető területek belső erőforrásai fokozatosan gyengülnek, addig a fogadó területek új potenciálokra tesznek szert (Ekéné Zamárdi 2003). Továbbá helytálló Faragó (2007, 32. o.) megállapítása, miszerint az agglomeratív hatások és a tevékenységek koncentrációja „nagyobb vonzerőt gyakorol a mobil munkaerőre, a családokra és a különféle intézményekre, amelyek odatelepülésükkel tovább növelik a központi hely nagyságát, amely így egyre többet képes nyújtani, és így még nagyobb vonzerőt gyakorol”.

A migrációs mérleg alakulása kapcsán megállapítható, hogy bár az elmúlt időszakban a térbeli migráció belföldi trendjei lényegében nem változtak, Illés et al. (2011) szerint – a begyűrűző világgazdasági válság miatt – újabb belföldi migrációs korszakról beszélhetünk. Ez azt jelenti, hogy erőteljesebben rajzolódik ki a tendencia, miszerint a célterületek a főváros környéki agglomeráció kistérségeire, a jelentős (nagy)várossal rendelkező kistérségekre, a nyugati határszélre, illetve a Balaton környékére koncentrálnak.

A térségi vonzerők és a helyi sajátosságok szoros összefüggésben állnak a területi tőke napjainkban is formálódó koncepciójával. Jelen kutatás célja, hogy a nemzetközi – alapjában véve az olasz vonatkozású – szakirodalom alapján feltárja és ütköztesse a területi tőkével kapcsolatos empirikus vizsgálatok módszertani megközelítéseit, valamint bemutassa a területi tőke és a helyi vonzerők együttes kutatásának lehetőségeit. A kutatás további törekvése annak feltérképezése, hogy a hazai kistérségek területi tőkéje, valamint annak vizsgálható (elemezhető) dimenziói miként függenek össze a belföldi állandó odatelepülések és elvándorlások számának különbségével. A kutatómunka fő kérdése, hogy statisztikailag igazolható-e, hogy míg a magasabb területi tőkéjű térségekre a lakosság odatelepülése jellemző, addig a szerényebb területi tőkével rendelkező térségekben túlnyomóan az elvándorlás figyelhető meg? További kérdésként merül fel, hogy a területi tőke mely dimenziói befolyásolják leginkább a tartós belföldi migrációt? A gazdasági tényezőkön kívül

² A migráció ökonómiai kutatása a migrációs potenciál empirikus vizsgálatának oldaláról kifejezetten aktív volt az elmúlt időszakban. E vizsgálatok alátámasztották, hogy a migráció alapvetően gazdasági tényezőkkel (jövedelmi különbségekkel) magyarázható (lásd részletesebben Örkény 2003).

van-e számottevő hatása az endogén kapacitásoknak? Kiinduló feltételezésem, hogy a kistérségek esetében megfigyelhető migráció függ a kistérségek területi tőkétől. Az elemzés többváltozós statisztikai módszerre, diszkriminanciaelemzésre építve mutatja be a témakör hazai empirikus kutatási lehetőségeit a 2006 és 2011 közötti időszakra vonatkozóan.

A területi tőke koncepciója, valamint a helyi vonzerők vizsgálata a területi tőke oldaláról

A területi tőke koncepciója meglehetősen új keletűnek számít a közgazdaságtudományban, a regionális gazdaságtanban és a helyi gazdaságfejlesztésben, de az alkalmazott területfejlesztés és a regionális politika területén is. A területi tőkével összefüggő ismeretanyag tudományos szempontú feldolgozása az ezredforduló utáni első évtizedben – ennek is főként második felében – kezdődött. A területi tőke koncepciójának alap gondolata, hogy új szempontok alapján rendszerezi a térségek fejlődését meghatározó anyagi (megfogható) és nem anyagi (nem megfogható) helyi tényezőket (OECD 2001, Camagni 2008). A koncepció még a nemzetközi szakirodalomban sem mélyrehatóan kidolgozott, tudományos reflexiók mindaddig elenyésző számban születtek, valamint a területi tőke meghatározása is kiforratlan, elfogadott definíció egyelőre nem jelent meg a területi tőkét illetően. Az OECD (2001, 15–16. o.) meghatározása szerint „minden régió egyedi területi tőkével rendelkezik, amely alapvetően különbözik más régiók területi tőkétől, és bizonyos beruházások a tér egy pontján magasabb megtérülést tesznek lehetővé, mint a tér bármely más pontján, mert jobban illeszkednek a területhez, hatékonyabban hasznosítják annak eszközeit, lehetőségeit”.³ Véleményem szerint a területi tőke egy térség anyagi (megfogható) és nem anyagi (nem megfogható) tényezőinek és jellemzőinek leírására szolgáló lehetséges megközelítés, a helyi erőforrások együttese, amelynek nagysága, összetétele és hasznosíthatósága régióként eltérő. A területi tőke terület- vagy helyspecifikus erőforrás-portfólióra utal, a területrendszer sajátja, valamint lehetséges eszköz arra, hogy összetevőit értékes cselekedetekre válthassuk.⁴

A területi tőke kapcsán sokfajta megközelítés terjedt el; egyes tudósok a területi kohézió vagy a területi versenyképesség új értelmezését látták az elméletben (Camagni 2005, Finka 2007, Zonneveld–Waterhout 2010, illetve Giffinger–Hamedinger 2009, Camagni–Capello 2013), mások a városfejlődés vagy a vidékfejlesztés oldaláról járultak hozzá a témakörrel kapcsolatos ismeretanyag bővüléséhez (Kunzmann 2009, Giffinger–Suitner 2010, illetve Courtney et al. 2010, Copus et al. 2011), megint mások a gazdasági növekedés (Capello 2008, Capello et al. 2011, Camagni–Capello 2013), illetve a közigazgatási vonatkozások (Davoudi et al. 2008) elemzése kapcsán hivatkoztak a területi tőkére. A témakörrel összefüggő újabb kutatásoknak köszönhetően – egyelőre elméleti szinten – többen értekeztek arról is, hogy a térségi vonzerők és a helyi sajátosságok szoros összefüggésben

³ A területi tőke meghatározásával kapcsolatosan általánosságban megjegyzendő, hogy a témakörrel kapcsolatos publikációkban nem található további eligazítás a területi tőke definícióját illetően. Ugyanakkor a pontos meghatározás hiánya véleményem szerint a tudomány „mai állása”, és a definíció iránti szükséglet hosszabb távon hasznosabb a koncepcióalkotás szempontjából, mint egyetlen és túl korán kialakult „tisztá” meghatározás.

⁴ A terjedelmi korlátok miatt nem vállalkozhatok arra, hogy részletesen kitérjek a területi tőke és más összetett, kompozit indikátorok közötti különbségek mélyebb feltárására, azonban a cikk szerzője doktori értekezésében részletesebben foglalkozott ezzel a problémával (lásd Tóth 2013).

állnak a területi tőke koncepciójával (ATTREG 2012, Servillo et al. 2012, Atkinson 2013). Úgy tűnik, hogy ez a kutatási irány aktív lehet az elkövetkezendő években, amelynek legfőbb oka, hogy sem a nemzetközi, sem a hazai regionális és városkutatásokban nem nyomozható az egyén(ek) (lakosság) számára lényeges helyi vonzerők és a migráció közötti kapcsolatrendszer akkurátus feltárása. A területi tőke megközelítés alkalmasnak bizonyulhat a jelenség alaposabb tisztázásához.

A területi tőkével kapcsolatos koncepció- és modellalkotás a témával foglalkozó kutatók körében nem vezetett egyelőre konszenzushoz, mégis többen vállalkoztak a területi tőke empirikus vizsgálatára. A területi tőke mérésének lehetőségei tehát napjainkban aktívan foglalkoztatják a témával foglalkozó külföldi kutatókat. A témakörrel összefüggésben nagyon változatos módszertani ajánlások és irányok nyomozhatók (1. táblázat).

Ezzel kapcsolatban szükséges a figyelmet felhívni arra, hogy a kutatók számos esetben különböző tőkefajták segítségével „írták le” a területi tőke tényezőit, dimenzióit. A különféle tőkeformákra vonatkozó felfogások ugyanakkor nem új keletűek a regionális tudományban (Lengyel 2012); a tudományos munkák közös jellemzője, hogy a gazdasági növekedést, a területi fejlődést, a területi versenyképességet vagy a fenntartható fejlődést néhány tőketényező együttesére vezették vissza. A megközelítések egyes esetekben függetlenek a területi tőke koncepciójától (Kitson et al. 2004, Emery–Flora 2006, Agarwal et al. 2009, Stimson et al. 2011, Carayannis et al. 2012), máskor viszont szorosan kapcsolódtak ahhoz (Camagni 2008, Affuso–Camagni 2010, Ventura et al. 2010, Brasili 2011, Servillo et al. 2012, Brasili et al. 2012, Mazzola et al. 2012).

1. táblázat

A területi töke empirikus kutatásával összefüggő publikációk összevetése

Szerzők	Alkalmazott statisztikai módszerek	Vizsgált		A területi töke dimenziói
		területek	időszak	
Affuso–Camagni (2010)	MASST-modell (ökonometriai modell)	Francia-, Olasz- és Spanyolország Földközi-tengerrel érintkező térségei (NUTS 2, NUTS 3)	Hosszú időszakok	Intézményi töke, települési struktúra, ágazati és természeti jellemzők, társadalmi és kapcsolati töke
Brasili (2011)	Főkomponens elemzés	EU 118 nagyvárosa (Urban Audit adatbázis alapján)	2006–2007	Termelt töke, kognitív töke, környezeti töke, infrastrukturális töke, települési töke
Camagni et al. (2011)	Leíró statisztikák Klaszterelemzés Variansciaanalízis Térbeli autokorreláció	Olasz megyék (NUTS 3)	2006 (az adatok többsége)	Kapcsolati töke, human töke
Pompili–Martinoia (2011)	Faktorelemzés Klaszterelemzés	Olasz megyék (NUTS 3)	Hosszú időszakok	Kulturális töke, természeti töke, human töke, gazdasági teljesítmény, turizmus, munkaerő
Veneri (2011)	Főkomponens elemzés	Olasz megyék (NUTS 3)	2001 (az adatok többsége)	Társadalmi töke, társadalmi–kulturális identitás, tevékenységek térbeli szervezetsége, területi kormányzás
Brasili et al. (2012)	Standardizálás Indexképzés	Olasz megyék (NUTS 3)	2002–2004, 2009	Termelt töke, kognitív töke, társadalmi töke, kapcsolati töke, környezeti töke, human töke, települési töke, infrastrukturális töke
Mazzola et al. (2012)	Leíró statisztikák Panelmodellek (fix és változó hatás)	Olasz megyék (NUTS 3)	1999–2011	Társadalmi töke, természeti töke, fizikai töke, human töke, intézményi-kapcsolati töke, vállalkozói-kapcsolati töke, kognitív töke, magán tőkeállomány
Camagni–Capello (2013)	MASST-modell (ökonometriai modell) Főkomponens elemzés	EU összes régiója (NUTS 2)	2015 (előrejelzés)	Vállalkozó készség, kreativitás, társadalmi általános (rezsi) töke, befogadókészség
Perucca (2013)	Variansciaanalízis Lineáris regresszió elemzés	Olasz megyék (NUTS 3)	1999–2008	Vonzó, magán tőkeállomány, társadalmi töke, human töke, kapcsolati töke

Forrás: saját szerkesztés.

A mérési lehetőséggel összefüggésben elengedhetetlen említést tenni néhány olyan mutatócsoportról, amelyek szervesen kapcsolódtak a területi tőke méréséhez. A témával foglalkozó kutatók több területi–települési jellemzőt vettek számításba a területi tőke mérése során, így az tapasztalható, hogy sok mutató szolgál a többváltozós statisztikai vizsgálatok alapjául (2. táblázat).

2. táblázat

A területi tőke empirikus vizsgálataiban alkalmazott főbb mutatócsoportok összevetése

Jellemző mutatócsoportok	Affuso-Camagni (2010)	Brasili (2011)	Camagni et al. (2011)	Pompili–Martinoia (2011)	Veneri (2011)	Brasili et al. (2012)	Mazzola et al. (2012)	Perucca (2013)
Banki szolgáltatásokra vonatkozó mutatók			X			X		
Bűnözéssel, bűncselekményekkel kapcsolatos mutatók				X	X	X	X	
Idegenforgalomra vonatkozó mutatók	X			X			X	X
Infrastruktúra létesítésére, kiépítettségére vonatkozó mutatók	X					X	X	X
Intézményi ellátottságra vonatkozó mutatók					X			
Iskolázottságra, végzettségre vonatkozó mutatók			X	X		X	X	X
K+F-tevékenységgel kapcsolatos mutatók						X		
Környezetszennyezéssel és -védelemmel kapcsolatos mutatók		X				X		
Közművelődésre vonatkozó mutatók		X		X		X	X	X
Közösségi közlekedés igénybevételére vonatkozó mutatók						X		X
Közüzemi szolgáltatásokra vonatkozó mutatók								X
Külkereskedelmi tevékenységgel kapcsolatos mutatók			X			X	X	X
Lakásállománnyal, -építéssel kapcsolatos mutatók						X		
Lakosság pénzügyi helyzetével kapcsolatos mutatók							X	X
Lakosságszámra, népsűrűsége vonatkozó mutatók		X			X	X		
Népmozgalommal kapcsolatos mutatók					X	X		
Önkéntességre, részvételre vonatkozó mutatók	X		X		X	X	X	X
Szabadalmakra vonatkozó mutatók			X			X	X	X
Szellemi foglalkoztatottakra vonatkozó mutatók	X	X	X	X	X	X	X	X
Természeti környezettel kapcsolatos mutatók				X				
Terület beépítettségével kapcsolatos mutatók				X				
Vállalkozássűrűséggel kapcsolatos mutatók						X		X

Forrás: saját szerkesztés.

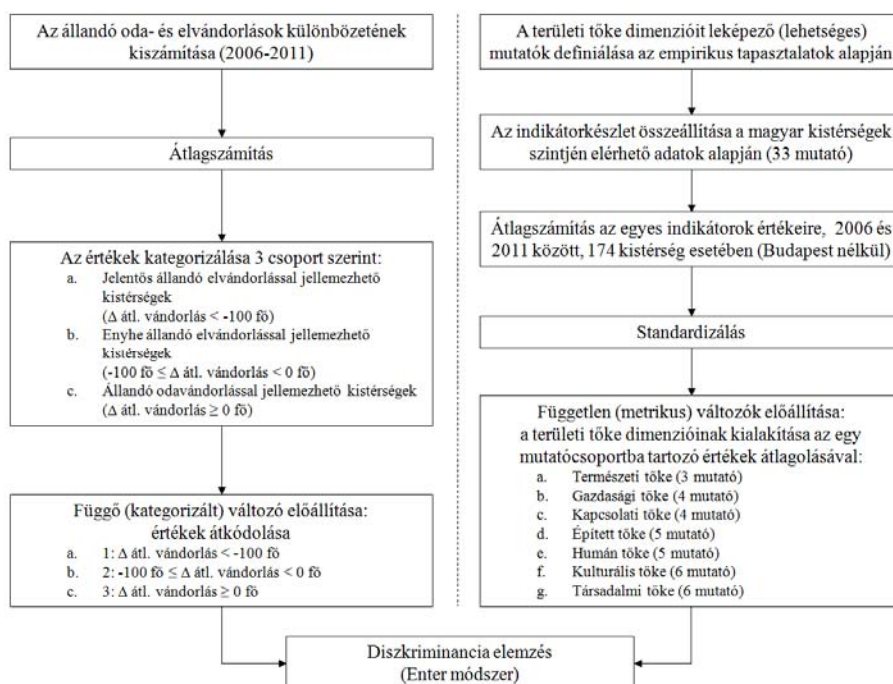
A koncepció újszerűsége miatt Magyarországon egyetlen elemző kutatás jelent meg a területi tőkével kapcsolatosan, a hazai középvárosok példáján (Tóth 2011). Megítélésem szerint a fent hivatkozott munkák mind az indikátorkészlet kialakítása, mind a módszertani eljárások szempontjából megfelelő kiindulópontul szolgálhatnak a hazai területi tőkével kapcsolatos (további) vizsgálatok számára.

A primer kutatás előkészítése és eredményei

Az empirikus kutatáshoz szükséges bemeneti adatok előállítása több lépésben történt (1. ábra).

1. ábra

Az elemzés struktúrája

Forrás: saját szerkesztés.

A diszkriminanciaelemzés függő (kategorizált) változójának előállításához átlagoltam az állandó el- és odavándorlások számának különbözetét⁵ 2006 és 2011 között, majd a hazai kistérségek három csoportját hoztam létre (2. ábra):

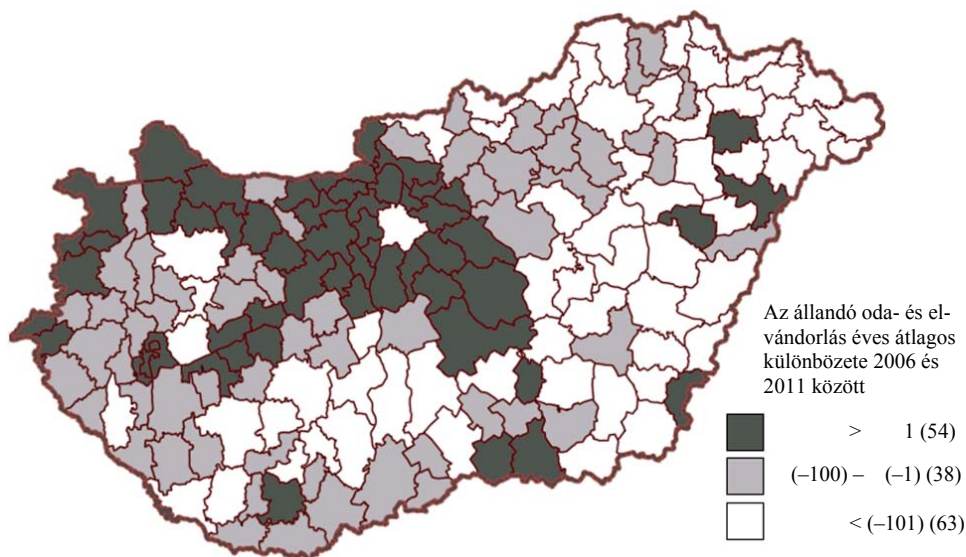
- Jelentős mértékű állandó elvándorlással jellemezhető kistérségek: abban az esetben, ha a tartós belföldi állandó oda- és elvándorlások éves átlagos különbözete nagyobb 100-nál az elvándorlások javára (a kistérségek 36%-a).
- Enyhe mértékű állandó elvándorlással jellemezhető kistérségek: abban az esetben, ha az elvándorlások száma meghaladja az odatelepülések számát, azonban az éves átlagos különbözet 0 és 100 fő között alakul (a kistérségek 33%-a).

⁵ A kutatómunka során felmerült a migrációs mérleg helyett a migrációs ráta, illetőleg a migráció hatásosság indexének alkalmazása a megfelelőbb összehasonlíthatóság és diszkretizálhatóság miatt, azonban a célváltozók átkódolása során jelentős problémák merültek fel az egyes csoportok (kategorizált változók) egyértelmű elkülönítése tekintetében. A népesség, illetőleg a vándorlók számának normálása a területi tőke egyes dimenzióinak magyarázóerejét tekintve kevésbé pontos következtetések levonását teszi lehetővé, mint a migrációs egyenleg. Megjegyzem, hogy a két hányados felhasználásával is futtattam az elemzést. Megállapítható, hogy ez esetben csupán a gazdasági tényezők hatása bizonyult szignifikánsnak, azonban a migrációs mérlegek különbségei több dimenzió együttes befolyásáról is árulkodnak (lásd részletesebben az eredményeknél).

- Állandó odavándorlással jellemezhető kistérségek: abban az esetben, ha az állandó belföldi odavándorlások éves átlagos száma nagyobb, mint az elvándorlók száma (a kistérségek 31%-a).

2. ábra

Az állandó oda- és elvándorlások éves átlagos különbsége 2006 és 2011 között

Forrás: KSH-adatok alapján saját szerkesztés.

A létrehozott hármas kimenetelű tipológia mögé magyarázóteret kívántam vetíteni a területi tőke néhány dimenziója (természeti, gazdasági, kapcsolati, épített, humán, kulturális és társadalmi tőke), valamint az egyes dimenziókhoz kapcsolódó, a népmozgalom tekintetében relevánsnak vélt mutatók segítségével.⁶ A bemeneti adatok, indikátorok kapcsán megjegyzendő, hogy Budapest több esetben kiugró vagy extrém értékeket képviselt, ezért kizártam a további elemzésekből. A mutatók megfelelő összehasonlíthatósága miatt standardizálást hajtottam végre. Az adatállomány harminchárom mutatót, illetve ezek hét dimenzió szerinti csoportosítását tartalmazta (3. táblázat).

⁶ Az egyes tőkefajtákhoz tartozó indikátorok kijelölésekor a már bemutatott külföldi empirikus elemzésekben fellelhető ajánlásokra támaszkodtam. A nyilvánosan elérhető statisztikai adatbázisokban az egyes tőkeformákat leképező mutatók teljeskörűen nem lelhetők fel, ezért az egyes tőkefajták néhány szegmensére koncentráltam.

3. táblázat

Az empirikus vizsgálat indikátorai

A területi töke elemei és mutatói	Az indikátor forrása	Az átlagolásnál figyelembe vett évek
Természeti töke (zöldterületek)		
A település területére jutó zöldterületek aránya, %	KSH T-STAR	2006–2010
Egy lakosra jutó zöldterületek nagysága, m ²	KSH T-STAR	2006–2010
Egy lakosra jutó rendszeresen tisztított közterületek nagysága, m ²	KSH T-STAR	2006–2011
Gazdasági töke (jövedelem, adó)		
Egy lakosra jutó összes belföldi jövedelem, eFt	NAV SZJA	2006–2011
Egy adófizetőre jutó munkaviszonyból származó jövedelem, eFt	NAV SZJA	2006–2011
Egy adófizetőre jutó magánszemélyek kommunális adója, eFt	MÁK	2006–2010
Egy adófizetőre jutó építmény- és telekadó, eFt	MÁK	2006–2011
Kapcsolati töke (összeköttetés feltételei)		
Ezer lakosra jutó személyi számítógépek száma, db	GKleNET	2007–2010
Ezer lakosra jutó mobilelőfizetések száma, db	GKleNET	2007–2010
Ezer lakosra jutó internetfelhasználók száma, fő	GKleNET	2007–2010
Ezer lakosra jutó személygépkocsik és motorkerékpárok száma, db	KSH T-STAR	2006–2011
Épített töke (elérhetőség, intézményi ellátottság)		
Idő szerinti optimalizálás esetén a leggyorsabb út átlagos hossza autópályacsomópontig, km	GeoX Kft.	2008–2011
Idő szerinti optimalizálás esetén a leggyorsabb út átlagos hossza vasútig, km	GeoX Kft.	2008–2011
Tízezer lakosra jutó közoktatási intézmények száma, db	GeoX Kft.	2010
Tízezer lakosra jutó orvosi intézmények száma, db	GeoX Kft.	2010
Tízezer lakosra jutó közművelődési intézmények száma, db	GeoX Kft.	2010
Humán töke (oktatás, szabadalmak)		
Ezer lakosra jutó, a felsőoktatásban résztvevő hallgatók száma (képzés helye szerint), fő	KSH T-STAR	2006–2011
A 18 évesekre jutó sikeres érettségi vagy szakmai vizsgát tett tanulók aránya, %	KSH T-STAR	2006–2011
Ezer lakosra jutó óvodai, általános iskolai, középiskolai pedagógusok, valamint a felsőoktatásban dolgozók száma, fő	KSH T-STAR	2006–2011
Ezer fiatalkorúra (0–14 éves) jutó számítógépet használni tudók száma, fő	KSH T-STAR	2007–2011
Tízezer lakosra jutó belföldi szabadalmak száma, db	SZTNH	2009–2011
Kulturális töke (közművelődés)		
Ezer lakosra jutó színházlátogatók száma, fő	KSH T-STAR	2008, 2010–2011
Ezer lakosra jutó mozilátogatók száma, fő	KSH T-STAR	2006–2010
Ezer lakosra jutó múzeumlátogatók száma, fő	KSH T-STAR	2006–2011
Ezer lakosra jutó kulturális rendezvényeken résztvevők száma, fő	KSH T-STAR	2006–2011
Ezer lakosra jutó alkotói-művelődési közösségekben résztvevők száma, fő	KSH T-STAR	2007–2011
Ezer lakosra jutó rendszeres művelődési formákban résztvevők száma, fő	KSH T-STAR	2006–2011
Társadalmi töke (biztonság, szegénység, segélyek)		
Ezer lakosra jutó regisztrált bűncselekmények száma, db	KSH T-STAR	2006–2009, 2011
Tízezer lakosra jutó hajléktalanok száma, fő	KSH T-STAR	2006–2011
Ezer lakosra jutó nonprofit szervezetek száma, db	KSH T-STAR	2006–2011
Tízezer lakosra jutó családsegítő szolgáltatást igénybevevők száma, fő	MÁK	2006–2010
Tízezer lakosra jutó rendszeres szociális segélyben részesítettek száma, fő	KSH T-STAR	2006–2011
Tízezer lakosra jutó lakáscélú támogatásban részesítettek száma, fő	KSH T-STAR	2006–2011

Forrás: saját szerkesztés.

Mivel a csoportnagyságok közel azonosak a függő (kategorizált) változó esetében, ezért diszkrimanciaelemzés alkalmazása indokolt. A többváltozós elemzési módszer futtatása után a következő eredmények állapíthatók meg. A diszkrimanciaelemzés alapvető statisztikájával, a csoportok átlagértékeivel kapcsolatosan megállapítható, hogy a jelentős mértékű állandó elvándorlással jellemezhető kistérségek csoportja átlagos természeti (–0,010), humán (0,077) és társadalmi tőkével (0,017), valamint átlagtól elmaradó gazdasági (–0,295), kapcsolati (–0,369), épített (–0,179) és kulturális tőkével (–0,137) írható le. Az enyhe mértékű elvándorlással jellemezhető kistérségek átlagon felüli teljesítményt mutatnak az épített tőke tekintetében (0,192), továbbá átlagos szintű kulturális és társadalmi tőkével rendelkeznek (0,013, illetve –0,034), azonban a területi tőke többi dimenziójában lemaradónak minősülnek (gazdasági tőke: –0,124, kapcsolati tőke: –0,219; humán tőke: –0,202). A tartós belső odavándorlással jellemezhető kistérségek csoportja az épített és a társadalmi tőke (–0,001, illetve 0,017) kivételével átlagot meghaladó teljesítményű (természeti tőke: 0,115; gazdasági tőke: 0,472; kapcsolati tőke: 0,658; humán tőke: 0,129; kulturális tőke: 0,143). A szórásértékek alapján továbbá elmondható, hogy a területi tőke dimenzióinak az egyes csoportokon belüli szórása homogén. Az ANOVA-teszt Wilks' lambda értéke arra világít rá, hogy míg a kapcsolati és a gazdasági tőke dimenziója bír a legjelentősebb hatással a keletkezett diszkrimanciafüggvényekre (0,686, illetve 0,722), addig a természeti és a társadalmi tőke hatása elenyésző és nem is szignifikáns (0,987, illetve 0,998) (t. i. a lambda alacsonyabb értéke mutatja a jelentősebb hatást).

A diszkrimanciaelemzés további eredményeit, valamint a létrejött függvényeket az 4. táblázat mutatja be.

4. táblázat

A diszkrimanciaelemzés eredményei

Függvények	1. függvény	2. függvény
Pearson korrelációs együttható mátrix		
Kapcsolati tőke (összeköttetés feltételei)	0,807(0,000)*	
Gazdasági tőke (jövedelem, adó)	0,749(0,000)*	
Kulturális tőke (közművelődés)	0,235(0,037)*	
Épített tőke (elérhetőség, intézményi ellátottság)		0,801(0,000)*
Humán tőke (oktatás, szabadalmak)		–0,462(0,000)*
Társadalmi tőke (biztonság, szegénység, segélyek)		–0,203(0,334)**
Természeti tőke (zöldterületek)		–0,123(0,813)**
Sajátérték	0,675	0,156
Magyarozott variancia, %	81,3	18,7
Kanonikus korreláció	0,635	0,367
Wilks' lambda	0,517	0,866
χ^2 ; df; Sig.	110,994; 14; 0,000	24,291; 6; 0,000
Középpont (centroid) értékek		
Jelentős mértékű állandó elvándorlással jellemezhető kistérségek	–0,835	–0,340
Enyhe mértékű állandó elvándorlással jellemezhető kistérségek	–0,171	0,547
Állandó odavándorlással jellemezhető kistérségek	1,143	–0,197

Forrás: saját szerkesztés.

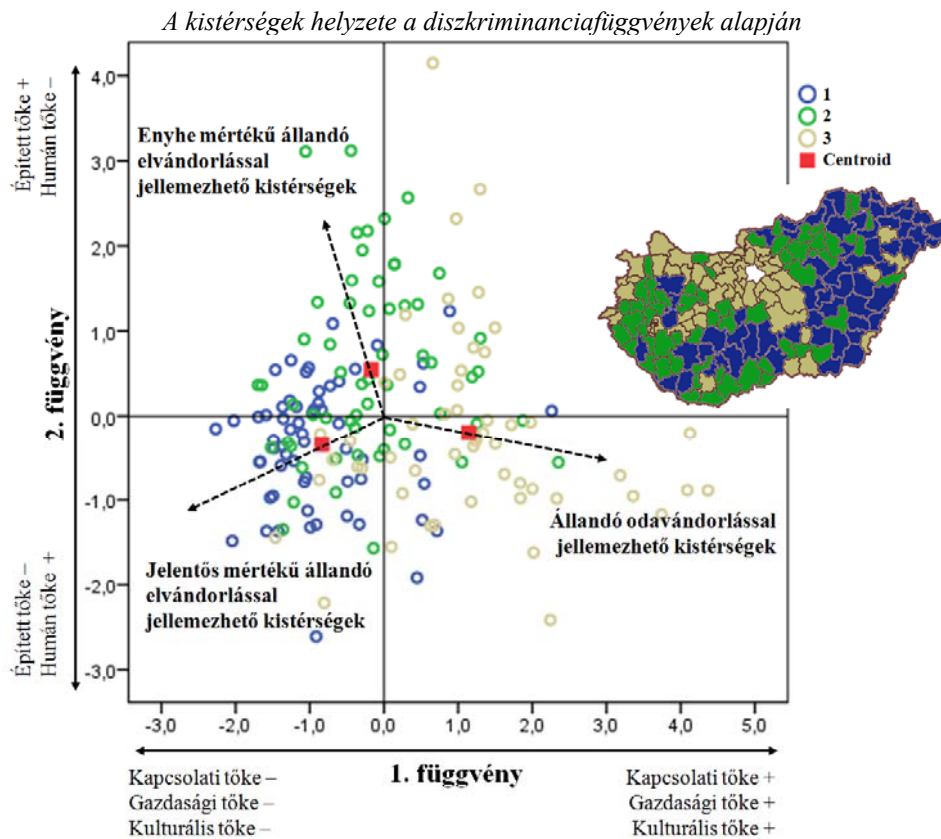
* Szignifikáns. ** Nem szignifikáns.

A sajátérték és a magyarázott variancia alapján megállapítható, hogy az első diszkriminanciafüggvény jóval meghatározóbb, mint a második. A kanonikus korreláció arról árulkodik, hogy a függő változó varianciájának 63,5%-át magyarázza az első függvény, a második függvény ettől elmarad (36,7%). A Wilks' lambda statisztikái alapján konstataálható, hogy a függvények szignifikánsak, de az első függvény hatása jelentősebb. Az első diszkriminanciafüggvényt legerősebben az összeköttetés feltételei határozzák meg, ezután következnek a jövedelmek és adók, illetve a közművelődés. A másik függvényt az elérhetőség és az intézményi ellátottság befolyásolja leginkább, ezt követi a humán tőke, végül a társadalmi és a természeti tőke, azonban – a fentiek alapján – ez utóbbi kettő dimenzió nem szignifikáns az elemzésben.

A vizsgálat eredményeként az első függvényt úgy értelmezhetjük, mint egy olyan skálát, amelynek pozitív irányultságú része kedvezőbb összeköttetést, valamint előnyösebb gazdasági és kulturális erőforráskészletet testesít meg. A második függvény egy olyan egyenest feszít ki, amelyen a pozitív értékek kedvezőbb épített tőkére, de kedvezőtlenebb humán erőforrásokra utalnak; ezzel szemben a skála negatív értékei kevésbé kedvező elérhetőséget és intézményi ellátottságot reprezentálnak a humán tőke magasabb szintje mellett.

Az egyes csoportok középpontértékei (centroidjai) alapján a következő megállapítások tehetők (3. ábra). A jelentős mértékű állandó elvándorlással jellemezhető kistérségek alacsony értékkel rendelkeznek mindkét függvényben. Míg a területi tőke dimenziói közül a kapcsolati, a gazdasági és a kulturális tőkét összesítő függvény esetében, illetve az épített tőke tekintetében átlagosan elmaradnak a másik két csoporttól, addig érdekesség, hogy a humán tőkét tekintve kedvezőbb helyzetet mutatnak, mint az enyhe mértékű állandó elvándorlással jellemezhető kistérségek, és átlagosan olyan teljesítménnyel rendelkeznek, mint az állandó odavándorlással jellemezhető kistérségek csoportja. Megjegyzendő viszont, hogy az épített tőke indikátorainak – abszolút értékben – jóval nagyobb a hatása a második függvényben, mint a humán tőke tényezőinek, tehát elsősorban az intézményi ellátottság és a megközelíthetőség határozza meg a középpont (centroid) értéket. Az első függvény változói tekintetében az állandó elvándorlással jellemezhető kistérségek, átlagosan, jelentősebb mértékben elmaradnak az állandó odavándorlással jellemezhető kistérségektől.

A létrehozott modell illeszkedésének lényeges próbája az ún. találat-mátrix, amely alapján a helyesen besorolt kistérségek aránya 64,9%; ez szignifikánsan jobb, mint az elvárt találati arányok, tehát jobb klasszifikációs eredmények adódtak, mint véletlen kategorizálás esetében. Az eredmények alátámasztották, hogy a kistérségek esetében megfigyelhető belföldi migráció függ a kistérségek területi tőkétől, pontosabban fogalmazva annak néhány dimenziójától. A legmagasabb találati arány a jelentős mértékű állandó elvándorlással jellemezhető csoport esetében adódott (74,2%), a legmagasabb helytelen találati arány pedig a jelentős és enyhe mértékű elvándorlással jellemezhető csoportok között figyelhető meg. Ez azt jelenti, hogy e két kategória közötti különbség a legkisebb.

Forrás: saját szerkesztés.

Összegzés

Az elmúlt pár esztendőben megfigyelhető a területi tőke koncepciójának, modellezésének és empirikus tesztelésének előretörése a területi tudományokban. A tanulmány – hazai példán keresztül – a területi tőkével összefüggő empirikus kutatások bővítéséhez kívánt hozzájárulni; jelen kutatásban a migrációt hívtam segítségül a koncepció alaposabb tesztelése céljából.

A területi tőke témakörrel összefüggő vizsgálatokban szereplő dimenziókkal és indikátorokkal kapcsolatosan megállapítható, hogy a „megszokott”-tól eltérő, nem hagyományos rendszerezés alapján mutatták be a területi fejlettség tényezőit. Az empirikus elemzésekkel összefüggésben továbbá elmondható, hogy az analízisek feltárták a területi tőke számos összetevőjét, valamint térbeli megnyilvánulásainak sajátosságait, továbbá több munka is rámutatott a területi tőke és a területi fejlettség szoros összekapcsolódására; ennek ellenére a területi tőke alkotóelemeit korlátozottan ragadták meg a hivatkozott elemzések, így részleges képet adtak a vizsgált jelenségről. Mivel a kutatási terület új, az elsődleges empirikus

eredmények nem feltétlenül meggyőzőek, illetve a területi tőke kutatásokban alkalmazott módszertani irányok is vitathatók, ezért feltétlenül időszerű lenne alaposabb tudományos diskurzust folytatni e téren (főként az indikátorkészlettel kapcsolatosan).

A diszkriminanciaelemzésen nyugvó vizsgálat legfőbb eredménye, hogy a térségek területi tőkájének összetevői és a térségek vonzereje közötti kapcsolat megfelelően modellezhető, valamint empirikusan igazolható az is, hogy a területi tőke egyes dimenzióit tekintve számottevő különbségek mutatkoznak az állandó elvándorlással és állandó odatelepüléssel jellemezhető kistérségek között, továbbá a jelentős és enyhe elköltözéssel jellemezhető kistérségek viszonylatában. Elmondható, hogy a kapcsolati tőke (összeköttetés feltételei) és a gazdasági tőke (jövedelem, adók) mentén sikerült a legmegfelelőbbben szétválasztani a kistérségeket, a vándorlások legfőbb mozgatórugója tehát a jobb megélhetés keresése. A jobb életkörülmények megteremtésének esélye ugyanakkor többnyire együtt jár néhány immateriális tényező (kulturális és humán tőke) iránti kereslettel is. Az elemzés rávilágított arra, hogy az endogén kapacitásoknak (továbbra is) alig érezhető hatásuk van, a szélesebb értelemben vett térségi vonzerő és a belföldi migráció között gyenge kapcsolat mutatható ki.

Jelen kutatás célja egy megfelelően konceptualizált, valós és egyedi adottságokra alapozott területfejlesztési stratégia kidolgozásához nyújthat fogódzkodókat. A helyi stratégiaalkotás során a jövőben nagy figyelmet kell fordítani a területi tőke összetevőire, mert a helyi vonzerők fejlesztésével a migráció térbeli irányai is befolyásolhatók, különösen az elvándorlással sújtott térségek számára lehet megfelelő „gyógyír” a területi tőke anyagi és nem anyagi összetevőinek fejlesztése.

IRODALOM

- Affuso, A. – Camagni, R. (2010): Territorial capital and province performance in the Latin Arch: an econometric approach. <http://www.gruposervizioambiente.it/aisre/pendrive2010/pendrive/Paper/affuso1.pdf> (Letöltés időpontja: 2011. november 19.)
- Agarwal, S. – Rahman, S. – Errington, A. (2009): Measuring the determinants of relative economic performance of rural areas. *Journal of Rural Studies* 25 (3): 309–321.
- Atkinson, R. (2013): Territorial Capital, Attractiveness and the Place-based Approach: The Potential Implications for Territorial Development. In Pálné Kovács Ilona – Scott, J. – Gál Zoltán (eds.) *Territorial Cohesion in Europe. For the 70th Anniversary of the Transdanubian Research Institute*. HAS IRS, Pécs. 297–308.
- ATTREG (2012): The Attractiveness of European Regions and Cities for Residents and Visitors. Final Report. http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/AppliedResearch/ATTREG/FR_20130123/ATTREG_FR.pdf (Letöltés időpontja: 2013. március 15.)
- Bajmócy Péter (2000): A „vidéki” szuburbanizáció Magyarországon, Pécs példáján. *Tér és Társadalom* 14 (2–3): 323–330.
- Bálint Lajos (2012): Migrációs folyamatok Pécssett a regiszter adatok tükrében. *Területi Statisztika* 52 (1): 68–78.
- Baráth Gabriella – Molnár Balázs – Szépvölgyi Ákos (2001): Területi egyenlőtlenségek a Közép-Dunántúlon. *Tér és Társadalom* 15 (1): 111–129.
- Beluszky Pál – Györi Róbert (1999): A magyarországi városhálózat és az EU-csatlakozás. *Tér és Társadalom* 13 (1–2): 1–30.
- Benedek József (2010): Régiók kialakulása és változása: véletlen vagy szükségszerűség? *Tér és Társadalom* 23 (3): 193–201.
- Borsos Árpád (2007): Megyei jogú városaink kulturális vonzereje. *Területi Statisztika* 47 (3): 252–266.
- Brasili, C. (2011): Local and Urban Development in the European Union. <http://www.sre.wu.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa11/e110830aFinal01382.pdf> (Letöltés időpontja: 2013. június 4.)

- Brasili, C. – Saguatti, A. – Benni, F. – Marchese, A. – Gandolfo, D. (2012): The Impacts of the Economic Crisis on the Territorial Capital of Italian Regions. <http://www-sre.wu.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa12/e120821aFinal00646.pdf> (Letöltés időpontja: 2013. január 4.)
- Camagni, R. (2005): The rationale for territorial cohesion: issues and possible policy strategies. In Boscaino, P. (ed.) *Present and Future of the European Spatial Development Perspective*. Alinea, Firenze. 121–138.
- Camagni, R. (2008): Regional Competitiveness: Towards a Concept of Territorial Capital. In Capello, R. – Camagni, R. – Chizzolini, B. – Fratesi, U. (eds.) *Modelling Regional Scenarios for the Enlarged Europe. European Competitiveness and Global Strategies*. Springer, Berlin. 33–46.
- Camagni, R. – Capello, R. (2013): Regional Competitiveness and Territorial Capital: A Conceptual Approach and Empirical Evidence from the European Union. *Regional Studies* 47 (9): 1383–1402.
- Camagni, R. – Caragliu, A. – Perucca, G. (2011): Territorial capital. Relational and human capital. http://www.gruposervizioambiente.it/aisre/pendrive2011/pendrive/Paper/Camagni_Caragliu_Perucca.pdf (Letöltés időpontja: 2011. december 26.)
- Capello, R. (2008): The MASST Model: A Generative Forecasting Model of Regional Growth. In Capello, R. – Camagni, R. – Chizzolini, B. – Fratesi, U. (eds.) *Modelling Regional Scenarios for the Enlarged Europe. European Competitiveness and Global Strategies*. Springer, Berlin. 85–98.
- Capello, R. – Caragliu, A. – Nijkamp, P. (2011): Territorial Capital and Regional Growth: Increasing Returns in Cognitive Knowledge Use. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 102 (4): 385–405.
- Carayannis, E. G. – Barth, T. D. – Campbell, D. F. J. (2012): The Quintuple Helix innovation model: global warming as challenge and driver for innovation. *Journal of Innovation and Entrepreneurship* 1 (2): 1–12.
- Copus, A. K. – Shucksmith, M. – Dax, T. – Meredith, D. (2011): Cohesion Policy for rural areas after 2013. A rationale derived from the EDORA project (European Development Opportunities in Rural Areas) – ESPON 2013 Project 2013/1/2. *Studies in Agricultural Economics* 113 (2): 121–132.
- Courtney, P. – Talbot, H. – Skuras, D. (2010): Establishing the Potential for Territorial Cooperation. http://www.nordregio.se/Global/Research/EDORA/EDORA_2.31.pdf (Letöltés időpontja: 2012. február 3.)
- Csanádi Gábor – Cszimady Adrienn (2002): Szuburbanizáció és társadalom. *Tér és Társadalom* 16 (3): 27–55.
- Csapó Tamás (1998): A Nyugat-Dunántúl urbanizációjának sajátosságai a migráció aspektusából. In Illés Sándor – Tóth Pál Péter (szerk.) *Migráció. Tanulmánygyűjtemény I.* KSH NKI, Budapest. 239–245.
- Cseres-Gergely Zsombor (2002): Residential Mobility, Migration and Economic Incentives - the case of Hungary in 1990-1999. *Budapest Working Papers on Labour Market* 7. HAS IE, Budapest.
- Cseres-Gergely Zsombor (2005): County to county migration and labour market conditions in Hungary between 1994 and 2002. *Budapest Working Papers on Labour Market* 6. HAS IE, Budapest
- Daróczi Etelka (1998): Pest megye növekvő vándorlási forgalma. In Illés Sándor – Tóth Pál Péter (szerk.) *Migráció. Tanulmánygyűjtemény I.* KSH NKI, Budapest. 245–256.
- Davoudi, S. – Evans, N. – Governa, F. – Santangelo, M. (2008): Territorial governance in the making. Approaches, methodologies, practices. *Boletín de la A.G.E* 46: 351–355.
- Dövényi Zoltán (2007): A belföldi vándormozgalom strukturális és területi sajátosságai Magyarországon. *Demográfia* 50 (4): 335–359.
- Dövényi Zoltán (2009): A belső vándormozgalom Magyarországon: folyamatok és struktúrák. *Statistikai Szemle* 87 (7–8): 748–762.
- Ekéné Zamárdi Ilona (2003): A migráció szerepe a területi fejlődésben. In Süli-Zakar István (szerk.) *A terület- és településfejlesztés alapjai*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs. 271–284.
- Ekéné Zamárdi Ilona (2005): A bihari kistelepülések társadalmi degradációjának veszélyei a migráció tükrében. In Csapó Tamás – Kocsis Zsolt – Lenner Tibor (szerk.): *A településföldrajz helyzete és főbb kutatási irányai az ezredforduló után*. Berzsényi Dániel Főiskola, Szombathely. 90–100.
- Emery, M. – Flora, C. (2006): Spiraling-up: Mapping Community Transformation with Community Capital Framework. *Community Development* 37 (1): 19–35.
- Faragó László (2007): Térstruktúra: térideák és megvalósításuk a településhálózat-fejlesztésben. *Tér és Társadalom* 21 (4): 21–38.
- Finka, M. (2007): Territorial Cohesion – Between Expectations, Disparities and Contradictions. In Scholich, D. (ed.) *Territorial Cohesion*. Springer, Berlin–Heidelberg. 23–39.

- Földi Zsuzsa (2000): A lakókörnyezet minőségének szerepe a főváros migrációs folyamataiban, az 1990-es években. *Tér és Társadalom* 14 (2–3): 219–228.
- Giffinger, R. – Hamedinger, A. (2009): Metropolitan Competitiveness reconsidered: the Role of Territorial Capital and Metropolitan Governance. *Terra Spectra* 20 (1): 3–13.
- Giffinger, R. – Suitner, J. (2010): Danube Region Strategy – arguments for a territorial capital based multilevel approach. *SPATIUM International Review* 23: 9–16.
- Hamvas Béla (1988): Az öt géniusz. Életünk Könyvek sorozat.
- Hardi Tamás (2002): Szuburbanizációs jelenségek Győr környékén. *Tér és Társadalom* 16 (3): 57–83.
- Horváth Csaba (2007): A Békéscsabai kistérség demográfiai jellemzőinek alakulása. *Területi Statisztika* 47 (5): 460–476.
- Horváthné Takács Ibolya (2008): A migráció jellemzői Dél-Dunántúlon, 2000-2006. *Területi Statisztika* 48 (5): 619–625.
- Ignits Györgyi – Kapitány Balázs (2006): „Elnéptelenedett” települések Baranyában. *Területi Statisztika* 46 (2): 135–150.
- Illés Sándor – Michalkó Gábor – Rác Tamara (2011): A gyógyturizmusban érintett települések és környezetük lakosainak mobilitása. *Tér és Társadalom* 25 (1): 101–118.
- Jankó Ferenc (2002): A hely szelleme, a településimage és a településmarketing. *Tér és Társadalom* 16 (4): 39–62.
- Keresztély Krisztina (2005): Lehet-e Budapest kulturális kapuváros? In Enyedi György – Keresztély Krisztina (szerk.) *A magyar városok kulturális gazdasága*. MTA TKK, Budapest. 31–53.
- Kitson, M. – Martin, R. – Tyler, P. (2004): Regional competitiveness: An elusive yet key concept? *Regional Studies* 38 (9): 991–999.
- Koltai Zoltán (2006): A magyar lakosság és vállalati szféra lakó-, illetve telephelyválasztásának szempontjai. *Területi Statisztika* 46 (3): 240–254.
- Kovács Zoltán – Szirmai Viktória (2006): Városrehabilitációs beavatkozások és a térségi társadalmi kirekesztés: A társadalmilag fenntartható városfejlesztés budapesti lehetőségei. *Tér és Társadalom* 20 (1): 1–19.
- Kunzmann, K. R. (2009): Mid-Sized Cities: Territorial Capital of Europe. http://www.visible-cities.net/documents/KRK_MediumSized_Cities.pdf (Letöltés időpontja: 2011. június 4.)
- L. Rédei Mária (2001): *Demográfia*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Lengyel Imre (2010): *Regionális gazdaságfejlesztés. Versenyképesség, klaszterek és alulról szerveződő stratégiák*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Lengyel Imre (2012): Regionális növekedés, fejlődés, területi tőke és versenyképesség. In Bajmócy Zoltán – Lengyel Imre – Málóvicz György (szerk.) *Regionális innovációs képesség, versenyképesség és fenntarthatóság*. JATEPress Kiadó, Szeged. 151–174.
- Lengyel Imre – Rechnitzer János (2004): *Regionális gazdaságtan*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs.
- Mazzola, F. – Di Giacomo, G. – Epifanio, R. – Lo Cascio, I. (2012): Territorial Capital and the Great Recession: a Nuts-3 Analysis for Central and Southern Italy. <http://www.sre.wu.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa12/ersa12acfinal00510.pdf> (Letöltés időpontja: 2013. január 4.)
- Michalkó Gábor – Illés Sándor – Berényi István (2003): Adalékok a turizmus és a migráció kapcsolatának elméleti megközelítéséhez. *Tér és Társadalom* 17 (4): 51–65.
- Molnár Györgyné (2008): A növekvő lélekszámú községek helyzete Baranya megyében. *Területi Statisztika* 48 (4): 417–430.
- Nemes Nagy József (2009): *Terek, helyek, régiók. A regionális tudomány alapjai*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Németh Zsolt (2008): A megyék társadalomszerkezete és a vándorlások. *Demográfia* 51 (2–3): 181–216.
- OECD (2001): *Territorial Outlook*. OECD, Paris.
- Örkény A. (szerk.) (2003): *Menni vagy maradni? Kedvezménytörvény és migrációs várakozások*. MTA KI, Budapest.
- Perruca, G. (2013): The Role of Territorial Capital in Local Economic Growth: Evidence from Italy. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09654313.2013.771626> (Letöltés időpontja: 2013. március 15.)
- Pompili, T. – Martinoia, M. (2011): Building Synthetic Indicators For Aspects of Territorial Capital Towards Their Impact On Regional Performance. <http://www.sre.wu.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa11/ersa11acfinal01528.pdf> (Letöltés időpontja: 2012. június 4.)

- Servillo, L. – Atkinson, R. – Russo, A. P. (2012): Territorial attractiveness in EU urban and spatial policy: a critical review and future research agenda. *European Urban and Regional Studies* 20 (4): 349–365.
- Stimson, R. – Stough, R. R. – Nijkamp, P. (2011): *Endogenous regional development*. Edward Elgar, Cheltenham.
- Szörényiné Kukorelli Irén (1997): A kistérségek gazdasági és társadalmi jellemzői és trendjei az Észak-Dunántúlon. *Tér és Társadalom* 11 (1): 147–181.
- Tóth Balázs István (2011): A magyar középvárosok teljesítménye a területi tőke tükrében. *Területi Statisztika* 51 (5): 530–543.
- Tóth Balázs István (2013): A területi tőke szerepe a regionális- és városfejlődésben – Esettanulmány a hazai középvárosok példáján. Doktori értekezés. Nyugat-magyarországi Egyetem, Sopron.
- Veneri, P. (2011): Territorial identity in Italian NUTS-3 regions. http://www.grupposervizioambiente.it/aisre/pendrive2011/pendrive/Paper/paper_vert_AN_june_2011.pdf (Letöltés időpontja: 2012. augusztus 20.)
- Ventura, F. – Milone, P. – Berti, G. – Brunori, G. (2010): Some notes on identification rural webs. In Ventura, F. – Milone, P. (eds.) *Networking the rural. The future of green regions in Europe*. Van Gorcum, Assen. 30–48.
- Zonneveld, W. – Waterhout, B. (2010): Implications of territorial cohesion: an essay. <http://www.espon-interstrat.eu/admin/attachments/Zonneveld.pdf> (Letöltés időpontja: 2012. augusztus 20.)

Kulcsszavak: területi tőke, térségi vonzerők, migráció, kistérségek, diszkriminanciaelemzés.

Resume

Analysing territorial capital and territorial attractiveness at the same time is becoming important nowadays. On the one hand, the author aims to reflect on some empirical results of territorial capital analyses and highlight the relations between territorial capital and territorial attractiveness based on the international scientific literature. On the other hand while seeking to gain an insight as to how segments and dimensions of territorial capital may be examined using information available in statistics databases the author also provides an empirical analysis in the case of micro-regions of Hungary. The author collected data for 174 Hungarian micro-regions, covering the years 2006-2011. After establishing some dimensions of territorial capital (natural, economic, relational, built, human, cultural and social capital) the author points out the differences regarding the segments of territorial capital. By discriminant analysis the author emphasizes that relational capital, economic capital, human capital, built capital and cultural capital are linked with the attractiveness of Hungarian micro-regions. These forms of capital are appropriate for explaining the differences of attractiveness of micro-regions, but natural capital and social capital have weaker effect on the attractiveness of micro-regions. The author also concludes that there is a great difference regarding the level of territorial capital between micro-regions of permanent domestic immigrations, low permanent domestic migrations and high permanent domestic migrations.